

Obchody jubileuszu polskiego sejmu dwuizbowego w Piotrkowie Trybunalskim (5–6 X 2018). Konferencja naukowa „Od Piotrkowa do Warszawy. 550-lecie Parlamentaryzmu Rzeczypospolitej”

Abstract

The Celebrations of the Jubilee of the Polish Bicameral Parliament in Piotrków Trybunalski (5th–6th October 2018). The Academic Conference “From Piotrków to Warsaw. The 550th Anniversary of the Parliamentarism of the Republic of Poland”

The commemorative ceremony for the 550th anniversary of the establishment of the Polish bicameral parliament in Piotrków Trybunalski was organised by the Marshal of the Sejm, Marek Kuchciński, and the Deputy Marshal of the Senate Maria Koc. As demonstrated by Prof. Waław Uruszczak, it was in Piotrków, from the 9th to the 31st of October 1468, that the first Polish bicameral Sejm gathered, with the participation of territorial envoys elected by local legislatures (*sejmiki*). The jubilee celebrations began with a Holy Mass, which was followed by the unveiling of the plaque in the Castle Square commemorating the event of 550 years prior, and the opening of a special exhibition at the Royal Castle in Piotrków. One of the important elements of the celebrations was the academic conference entitled “From Piotrków to Warsaw. The 550th Anniversary of the Parliamentarism of the Republic of Poland”. During the symposium, speeches were given by scholars from several research centres who deal with the history of Polish parliamentary system. The celebrations in Piotrków were part of a series of national events related to the anniversary. Among these, it is worth mentioning the session of the National Assembly (July 13, 2018) and the academic conference entitled “The Sejm of the First Polish Republic – the Parliament of Many Nations and the European State Representations” (April 27, 2018), which both took place at the Royal Castle in Warsaw.

Keywords: parliamentarism, Piotrków Trybunalski, sejm, 550th anniversary of the parliamentarism of the Republic of Poland

Słowa kluczowe: parlamentaryzm, Piotrków Trybunalski, sejm, 550-lecie parlamentaryzmu Rzeczypospolitej

5 października 2018 r. w Piotrkowie Trybunalskim odbyły się uroczystości z okazji jubileuszu 550-lecia polskiego parlamentaryzmu. Data i miejsce nie były przypadkowe. Od 9 do 31 października 1468 r. w Piotrkowie obradował bowiem, jak wykazał prof. dr hab. Waław Uruszczak, pierwszy polski sejm dwuizbowy. Uroczystości te wpisały się w ciąg ogólnopolskich wydarzeń związanych z rocznicą. Wśród nich wymienić należy zwłaszcza posiedzenie Zgromadzenia Narodowego (13 lipca 2018 r.) oraz konferencję naukową „Sejm I Rzeczypospolitej – Parlament Wielu Narodów a europejskie reprezentacje stanowe” (27 kwietnia 2018), które odbyły się na Zamku Królewskim w Warszawie.

Obchody rozpoczęła msza święta pod przewodnictwem metropolity łódzkiego abp. Grzegorza Rysia odprawiona w kościele pw. św. Jakuba Apostoła. Dalsze uroczystości odbyły się na Placu Zamkowym, gdzie po przemówieniach organizatorów: Marszałka Sejmu VIII kadencji Marka Kuchcińskiego oraz Wicemarszałek Senatu Marii Koc, odsłonięty został kamień z tablicą upamiętniającą sejm z 1468 r. Tablicę poświęcił abp Grzegorz Ryś. Kolejny punkt programu stanowiło otwarcie na Zamku Królewskim wystawy pt. „550-lecie parlamentaryzmu Rzeczypospolitej”, po której uczestników uroczystości oprowadził dr hab. Dariusz Kupisz, prof. UMCS.

Następnie w Centrum Idei ku Demokracji odbyła się konferencja naukowa pt. „Od Piotrkowa do Warszawy. 550-lecie parlamentaryzmu Rzeczypospolitej”. Otworzyło ją wystąpienie Marszałka Sejmu Marka Kuchcińskiego oraz słowo wstępne dr hab. Patrycji Jakóbczyk-Adamczyk, prof. UJK. Pierwsza część obrad, moderowana przez dr hab. Dariusza Kupisza, prof. UMCS, rozpoczęła się referatem prof. dr hab. Waław Uruszczaka z Uniwersytetu Jagiellońskiego *Pierwszy sejm walny „dwiuizbowy” w Piotrkowie w roku 1468*, który wystąpił w mundurze komandora orderu św. Sylwestra, przyznanego mu przez papieża Franciszka za zasługi dla nauki i Kościoła. Krakowski uczony zaprezentował argumenty przemawiające za przyjęciem roku 1468 za datę pierwszego sejmu, w którym uczestniczyli posłowie ziemscy wybrani przez sejmiki. Wskazał, że nie ma dostatecznych powodów, aby odrzucać świadectwa kronikarzy: Jana Długosza, Marcina Kromera oraz Marcina Bielskiego i przesuwając wspomnianą datę na rok 1493, jak to od końca XIX w. czynili historycy, począwszy od Adolfa Pawińskiego. Oprócz zapisków kronikarskich Profesor Waław Uruszczak odwołał się do własnych badań, w szczególności opartych na rachunkach królewskich. Na ich podstawie ustalił, iż pomiędzy rokiem 1468 a 1493 istniał system pokrywania diet poselskich z podatków nadzwyczajnych, a także wykształciła się procedura zwoływania sejmu oraz sejmików przedsejmowych. To właśnie wyniki badań Profesora Uruszczaka, po raz pierwszy zaprezentowane w księdze pamiątkowej Janusza Kurtyki w 2012 r. (*Najstarszy sejm walny koronny „dwiuizbowy” w Piotrkowie w 1468 roku* [w:] *Narodziny Rzeczypospolitej. Studia z dziejów średniowiecza i czasów wczesnonowożytnych*, red. W. Bukowski, T. Jurek, t. II, Towarzystwo Naukowe „Societas Vistulana”, Kraków 2012, s. 1033–1056), dały asumpt do zorganizowania w 2018 r. obchodów 550-lecia parlamentaryzmu Rzeczypospolitej. Warto w tym miejscu wspomnieć także o artykule prof. dr hab. Waław Uruszczaka *Zasada parlamentaryzmu na tle zasad ustrojowych dawnego państwa polskiego*, który powstał w związku z piotrkowską konferencją. Badacz, odwołując się w nim do swojej autorskiej koncepcji zasad ustrojowych dawnej Polski, przedstawił zasadę parlamentaryzmu wyrażaną przez akty prawne, począwszy od przywileju koszyckiego z 1374 r., a skończywszy na Konstytucji 3 maja i ustawodawstwie

sejmu grodzieńskiego z 1793 r. Artykuł stanowi nowatorską próbę ukazania ewolucji polskich instytucji parlamentarnych na podstawie dorobku ustawodawczego sejmu walnego. Oba teksty ukazały się w monografii *Sejm Królestwa Polskiego i Rzeczypospolitej Obojga Narodów a europejskie reprezentacje stanowe* (red. D. Kupisz, W. Uruszczak, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2019), będącej pokłosiem zarówno piotrkowskiego, jak i wspomnianego wyżej warszawskiego sympozjum.

Kolejne trzy referaty wygłoszone podczas konferencji dotyczyły polskiego parlamentaryzmu w czasach Zygmunta Augusta. Próbę całościowego spojrzenia na odbyte wówczas sejmy stanowił referat prof. dr hab. Ewy Dubas-Urwanowicz z Uniwersytetu w Białymstoku *Sejmy za panowania Zygmunta Augusta*. Badaczka dokonała w nim porównania posiedzeń parlamentu sprzed 1562 r. z sejmami egzekucyjnymi, na których król zdecydował się podjąć współpracę ze szlachtą w dziele reformy państwa. Następne dwa referaty koncentrowały się na pierwszym sejmie ostatniego Jagiellona, odbytym w dniach od 31 października do 11 grudnia 1548 r. w Piotrkowie. Dr hab. Leszek Wierzbicki, prof. UMCS w wystąpieniu *Postawy senatorów i posłów na sejmie piotrkowskim 1548 roku*, analizując wypowiedzi przedstawicieli obu izb parlamentu, pokazał, jak będąca przedmiotem obrad sprawa małżeństwa króla z Barbarą Radziwiłłówną zjednoczyła przeciwnych mu posłów, dzieląc jednocześnie senatorów. Z kolei dr hab. Dariusz Kupisz, prof. UMCS przedstawił w swoim referacie problem stanowiący oś sporu podczas wspomnianego sejmu jako przykład korupcji politycznej (*Sprawa małżeństwa Zygmunta Augusta na sejmie piotrkowskim 1548 roku – rzecz o korupcji politycznej w dawnej Polsce*). Referat Profesora Kupisza wygłoszony został już w ramach drugiej części konferencji, którą rozpoczęło wręczenie nagród laureatom projektu edukacyjnego Instytutu Badań nad Parlamentaryzmem. Przewodniczyła jej dr hab. Patrycja Jakóbczyk-Adamczyk, prof. UJK. W części drugiej uczestnicy konferencji mieli okazję wysłuchać również referatu prof. dr. hab. Edwarda Opalińskiego z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego oraz Instytut Historii PAN *Modele karier senatorów duchownych w XVI i XVII wieku*. Autor *Sejmu Srebrnego Wieku* ustalił, że w analizowanym okresie droga do biskupstwa około 84% spośród 213 senatorów duchownych wiodła przez służbę publiczną. Około 64% senatorów było uprzednio sekretarzami królewskimi. Drugą grupę tych, którzy biskupstwa nie zawdzięczali wcześniejszym awansom kościelnym stanowili dyplomaci, ludzie związani z dworem oraz pełniący przypisane duchownym urzędy dygnitarские. Wreszcie do trzeciej zaliczeni zostali biskupi rozpoczynający swoją karierę od pełnienia funkcji publicznych jako osoby świeckie oraz członkowie rodziny panującej. Obrady zamknęła dyskusja, koncentrująca się w dużej mierze na problematyce związanej z pierwszym sejmem dwuizbowym.

Obchody 550-lecia polskiego parlamentaryzmu w Piotrkowie Trybunalskim kontynuowane były także 6 października. W sali obrad Rady Miejskiej odbyło się wyjazdowe posiedzenie sejmowej Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej, a na Rynku Trybunalskim miała miejsce rekonstrukcja historyczna obrad XVI-wiecznego sejmu oraz festyn staropolski.

Warto na koniec wspomnieć o kilku wydawnictwach okolicznościowych, stanowiących trwałe ślad obchodów 550-lecia parlamentaryzmu Rzeczypospolitej. Oprócz wskazanej wyżej monografii podsumowującej piotrkowską oraz warszawską konferencję, wymienić należy następujące pozycje: M. Kornat, W. Uruszczak, *550 lat parlamentary-*

zmu Rzeczypospolitej, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2018 (wersja anglojęzyczna: *550 years of Polish parliamentarism*, transl. K. Bartuzi (chapters), J. Adamko (capitons), Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2019); D. Kupisz, *Od Piotrkowa do Warszawy. 550-lecie polskiego sejmu dwuizbowego – From Piotrków to Warsaw. 550th anniversary of the Polish bicameral sejm*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2018; W. Uruszczak, *550-lecie polskiego parlamentaryzmu. Sejm Królestwa Polskiego i Rzeczypospolitej Obojga Narodów*, Kancelaria Sejmu, Warszawa 2018 (wersja anglojęzyczna: *The 550th anniversary of polish parliamentarism. The Sejm of the Kingdom of Poland and the Polish-Lithuanian Commonwealth*, Chancellery of the Sejm, Warszawa 2018).